

Ілюстрована Шевченківська Бібліотека

№ 24.

ЗБІРНИК ДРІБНИХ ВІРШІВ

про

Україну та Козацтво.

З 4 малюнками і портретом.

Накладом „Канадйского Фармера“

852 MAIN STREET,

WINNIPEG, CANADA

ЗБІРНИК ДРІБНИХ ВІРШІВ

про

Україну та Козацтво.

—o—

З 4 малюнками і портретом.

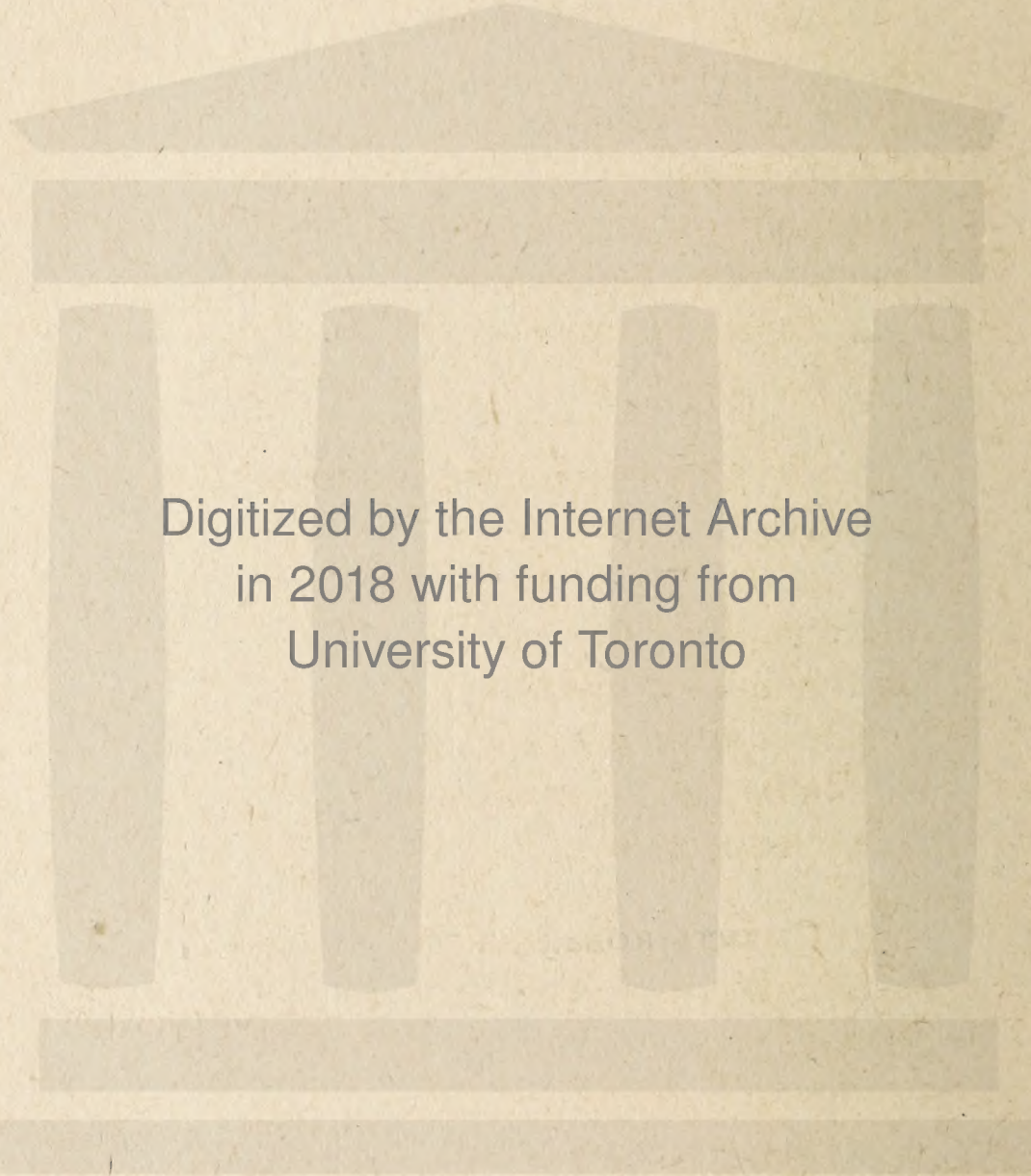
Накладом „Канадйского Фармера.”

852 Main Street,

Winnipeg, Canada

M. Webb 1872

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
University of Toronto

Тече вода в синє море,
Та не витікає;
Шука козак свою долю,
А долі немає.
Пішов козак сьвіт за очи,
Грає синє море, —
Грає серце козацькеє,
А думка говорить:

»Куди ти йдеш, не спитавшись?
На кого покинув
Батька, неньку старенькую,
Молоду дівчину?
На чужині не ті люди,
Тяжко з ними жити;
Ні з ким буде поплакати,
Ні поговорити«.

Сидить козак на тім боці, —
Грає синє море.
Думав: доля зострінеть ся, —
Спіткало ся горе.
А журавлі летять собі
До дому ключами.
Плаче козак — шляхи биті
Заросли тернами.

(1838)
Петербург.

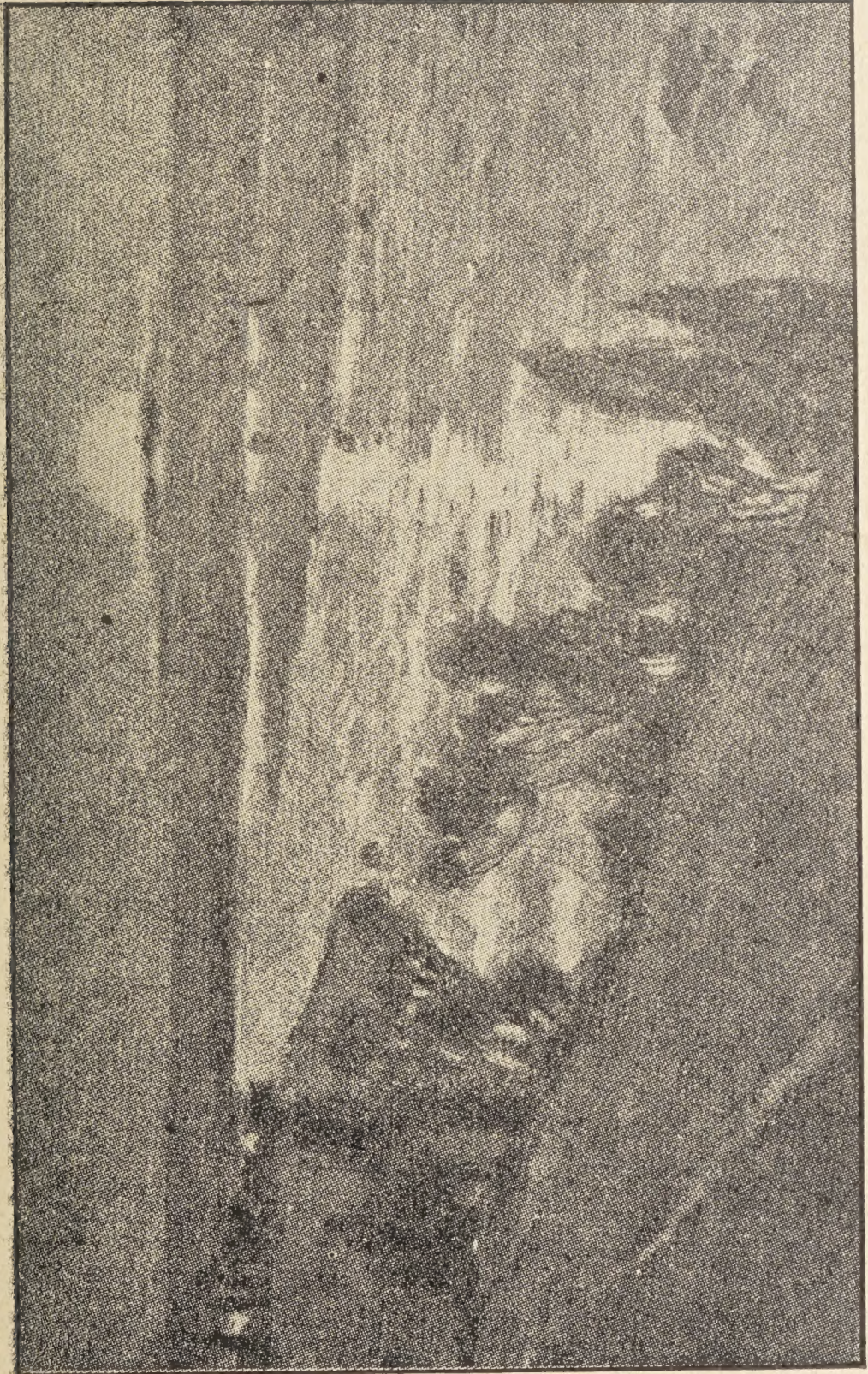
ДО ОСНОВ'ЯНЕНКА.

Бють пороги; місяць сходить,
Як і перше сходив...
Нема Січи, пропав і той,
Хто всім верховодив.
Нема Січи! Очерети
У Дніпра питають:
»Де-то наші діти ділись?
Де вони гуляють?«
Чайка скиглить літаючи,
Мов за дітьми плаче;
Сонце гріє, вітер віє
На степу козачім.

На тім степу скрізь могили:
Стоять та сумують;
Питають ся у буйного:
»Де наші панують?
Де панують, бенкетують?
Де ви забарились?
Верніте ся! Дивіте ся:
Жита похилились,
Де пасли ся ваші коні,
Де тирса шуміла,
Де кров Ляха, Татарина
Морем червоніла.
Верніте ся!...«

—»Не вернуть ся!«

Загуло, сказало
Синє море: »не вернуть ся,
На віки пропали!«
Гі авда, море, правда, синє:
Такая їх доля!
Не вернуть ся сподівані,
Не вернеть ся воля;
Не вернеть ся козаччина,
Не встануть гетьмани,
Не покриють Україну
Червоні жупани.
Обідрана, сиротою
Понад Дніпром плаче;

Бюгь пороги; місяць сходить...

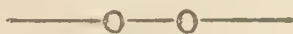
Тяжко-важко сиротині,
А ніхто не бачить,
Тільки ворог, що сьмієть ся.
Сьмій ся, лютий враже,
Та не дуже, бо все гине,
Слава не поляже;
Не поляже а роскаже,
Що діялось в сьвітї,
Чия правда, чия кривда,
І чий ми діти.
Наша дума, наша пісня
Не вмре, не загине...
От де, люди, наша слава,
Слава України!
Без золота, без каменю,
Без хитрої мови,
А голосна та правдива,
Як Господа слово.

Чи так, батьку-отамане?
Чи правду співаю?
Ех, як-би то!... Та що й казати,
Кебети не маю.
А до того Московщині
Кругом чужі люди.
»Не потурай!« може скажеш;
Та що з того буде?
Насьміють ся на псалом той,
Що вильлю сльозами;
Насьміють ся! — Тяжко, батьку.
Жити з ворогами!
Поборов ся-б з Москалями,
Як-би малось сили;
Заспівав-би, — був голосок,
Та позички з'їли.
Оттаке-то лихо тяжке,
Батьку ти мій, друже!
Блужу в снігах та сам собі:
»Ой не шуми, луже!«
Не втну більше. А ти, батьку,

Як сам здоров знаєш,
Тебе люди поважають,
Добрий голос маєш.
Співай-же їм, мій голубе,
Про Січ, про могили,
Коли яку насипали,
Кого положили;
Про старину, про те диво,
Що було, минуло...
Утни батьку! щоб нехотя
На ввесь сьвіт почули:
Що діялось в Україні,
За що погібала,
За що слава козацькая
На всім сьвіті стала!
Утни, батьку, орле сизий!
Нехай я заплачу,
Нехай свою Україну
Я ще раз побачу;
Нехай ще раз послухаю,
Як те море грає,
Як дівчина під вербою
»Гриця« заспіває;
Нехай ще раз усміхнеть ся
Серце на чужині,
Поки ляжу в чужу землю,
В чужій домовині!

(1839)

Петербург.

Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами!
На що стали на папері
Сумними рядами?
Чом вас вітер не розвіє
В степу, як пилину?
Чом вас лихо не приспало,
Як свою дитину?

Бо вас лихо на сьвіт на сьміх породило,
Поливали сльози, чом не затопили...
Не винесли в море, не розмили в полі?
Не питали-б люди, що в меєе болить,
Не питали-б, за що проклинаю долю,
Чого нужу сьвітом. »Нічого робить!«
Не сказали-б на сьміх.

Квіти мої, діти!

На що вас кохав я, на що доглядав?
Чи заплаче серце одно на сім сьвіті,
Як я з вами плакав? Може і вгадав.

Може найдеть ся дівоче
Серце, карі очи,
Що заплачуть на сі думи;
Я більше не хочу
Одну сльозу з очей карих,
І — пан над панами!
Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами!

За карії оченята,
За чорнії брови
Серце рвало ся, сьміялось...
Виливало мову;
Виливало, як уміло,
За темнії ночі,
За вишневий сад зелений,
За ласки дівочі.
За степи та за могили,
Що на Україні,
Серце мліло, не хотіло
Співать на чужині.
Не хотілось в снігу, в лісі
Козацьку громаду
З булавами, з бунчуками
Збирать на пораду.
Нехай душі козацькії
В Україні вітають:

Там широко, там весело
Од краю до краю.
Як та воля, що минулась,
Дніпр широкий — море,
Степ і степ, ревуть пороги,
І могили — гори.
Там родилась, гарцювала
Козацькая воля,
Там шляхтою, Татарами
Засівала поле;
Засівала трупом поле,
Поки не остило..
Лягла спочить; а тим часом
Виросла могила,
А над нею Орел чорний
Сторожем літає,
І про неї добрим людям
Кобзарі співають.
Все співають, як діялось,
Сліпі небораки —
Бо дотепні. А я, а я
Тільки вмію плакати,
Тільки сльози за Україну,
А слова немає..
А за лихо — та цур йому!
Хто його не знає?!
А надто той, що дивить ся
На людей душою —
Пекло йому на сім сьвітї,
А на тім..

Журбою

Не накличу собі д. лі,
Коли так не маю.
Нехай злидні живуть три дні,
Я їх заховаю.
Заховаю змію люту
Коло свого серця,
Щоб вороги не бачили,
Як лихо сьмієть ся.

Нехай думка як той ворон
Літає та краче,
А серденько соловейком
Щебече та плаче
Нишком: люди не побачуть,
То й не засьміють ся...
Не втирайте-ж мої сльози,
Нехай собі льють ся,
Чуже поле поливають
Що дня і що ночі,
Поки попи не засиплють
Чужим піском очи,
Оттаке-то! А що робить?
Журба не допоможе.
Хто-ж сироті завидує,
Карай того, Боже!

Думи мої, думи мої,
Квіти мої, діти!
Виростав вас, доглядав вас,
Де-ж мені вас діти?
В Україну ідіть, діти,
В нашу Україну,
Попід тиньню сиротами,
А я — тут загину.
Там знайдете щире серце
І слово ласкаве,
Там знайдете щиру правду,
А ще може й славу...

Привітай-же, моя ненько,
Моя Україно,
Моїх діток нерозумних,
Як свою дитину!

(1839)
Петербург:

Н. МАРКЕВИЧУ.

Бандуристе, орле сизий!
Добре тобі, брате:
Маєш крила, маєш силу,
Є коли літати!
Тепер летиш в Україну,
Тебе виглядають;
Полетів би за тобою,
Та хто привітає?
Я й тут чужий, одинокий,
І на Україні
Я сирота, мій голубе,
Як і на чужині.
Чого-ж серце беть ся, рветь ся?
Я там одинокий!..
Одинокий!... А Вкраїна?
А степи широкі?!
Там повіє буйнесенький,
Як брат заговорить;
Там в широкім полі воля;
Там синіє море,
Виграває, хвалить Бога,
Тугу розганяє;
Там могили з буйним вітром
В степу розмовляють.
Розмовляють, сумуючи;
Оттака їх мова:
»Було колись, минуло ся
Не вернеть ся знову!«
Полетів би я послухав,
Заплакав би з ними...
Та ба! доля приборкала
Між людьми чужими.

1840. 9-V.
Петербург.

РОЗРИТА МОГИЛА.

Сьвіте тихий, краю милий,
Моя Україно!
За-що тебе сплюндровано,
За-що, мамо, гинеш?
Чи ти рано до схід сонця
Богу не молилась?
Чи ти діточок непевних
Звичаю не вчила?
— »Молилась я, турбувалась,
День і ніч не спала,
Моїх діток доглядала,
Звичаю навчала.
Виростали мої квіти,
Мої добрі діти, —
Панувала і я колись
На широком сьвіті,
Панувала! О Богдане,
Нерозумний сину!
Подивись тепер на матір,
На свою Вкраїну,
Що колишучи співала
Про свою недолю,
Що співаючи ридала,
Виглядала волю!...
Ой Богдане, Богданочку!
Як-би була знала,
У колисці б задушила,
Під серцем приспала!
Степи мої запродані
Жидові, Німоті;
Сини мої на чужині,
На чужій роботі;
Дніпро, брат мій, висихає,
Мене покидає,
А могили мої милі
Москаль розриває.
Нехай рие, розкопує,
Не своє шукає;
А тим часом перевертні
Нехай підростають,

Та допоможуть Москалеві
Господарювати,
І з матери полатану
Сорочку здіймати!...»

На четверо розкопана,
Розрита могила.
Чого вони там шукали?
Що там схоронили
Старі батьки? — Ех як-би то,
Як-би то знайти те,
Що там поховали,
Не плакали б діти,
Мати б не ридала.

Березань, 9. X. 1843.

ЧИГИРИН.

(М. С. ЩЕНКИНУ).

Чигрине, Чигрине!
Все на сьвітї гине,
І сьвятая твоя слава,
Як пилина, лине .
За вітрами холодними,
В хмарі пропадає.
Над землею летять літа,
Дніпро висихає,
Розсипають ся могили,
Високі могили,
Твоя слава; і про тебе,
Старче малосилий,
Ніхто й слова не промовить,
Ніхто й не покаже,
Де ти стояв, чого стояв,
І на сьміх не скаже!
За-що ж боролись ми з Ляхами?
За-що ми різались з ордами?
За-що скородили списами
Московські ребра? Засївали,

І рудою поливали,
І шаблями скородили,
Що-ж на ниві уродило?
Уродила рута, рута,
Волі нашої отрута.

А я, юродивий, на твоїх руїнах
Марно сльози трачу. Заснула Україна,
Буряном укрилась, цвільлю зацвіла,
В калюжі, в болоті серце прогноїла
І в дупло холодне гадюк напустила
А дітям надію в степу оддала.

А надію
Вітер по полю розвіяв,
Хвиля морем рознесла.
Нехай же вітер все розносить
На неокраїнім крилі.
Нехай же серце плаче, просить
Сьвятої правди на землі!

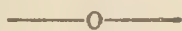
Чигрине, Чигрине,
Мій друже єдиний!
Проспав - єси степи, ліси
І всю Україну!
Спи ж, повитий жидовою,
Поки сонце встане,
Поки тії недолітки
Поростуть — гетьмани.

Помолившись, і я б заснув...
Так думи прокляті
Рвуть ся душу запалити,
Серце розірвати.
Не рвіть, думи, не паліте!
Може верну знову
Мою правду безталанну,
Моє тихе слово.
Може викую я з його
До старого плуга
Новий леміш і чересло,
І в тяжкі упруги

Може з'орю переліг тій,
А на перелозі
Я посію мої сльози,
Мої щирі сльози.
Може зійдуть і виростуть
Ножі обоюдні,
Розпанахають погане,
Гниле серце, трудне,
І вицідять сукровату,
І нальють живої
Козацької тії крові,
Чистої, сьвятої.
Може, може... а між тими,
Між ножами рута
І барвінок розіветь-ся,
І слово забуте,
Моє слово тихе, сумне,
Богобоязливе
Згадаеть-ся, і дівоче
Серце боязливе
Стрепенеть-ся, як рибонька,
І мене згадає...
Слово моє, сльози мої,
Раю ти мій, раю!

Спи, Чигрине! Нехай гинуть
У ворога діти!
Спи, гетьмане, поки встане
Правда на сім сьвіті!

Москва, 19. II. 1844.

ДО МЕРТВИХ І ЖИВИХ І НЕНАРОЖДЕННИХ ЗЕМЛЯКІВ МОЇХ,

в Україні і не в Україні сущих, моє дружнєє посланіє.

I.

І сьвітає, і смеркає,
День Божий минає,
І знову люд потомлений

І все спочиває.
Тільки я, мов окаянний,
І день і ніч плачу
На розпутьях велелюдних,
А ніхто не бачить,
І не бачить, і не знає;
Оглухли, не чують,
Кайданами міняють ся,
Правдою торгують,
І Господа зневажають, —
Людей запрягають
В тяжкі ярма, орють лихо,
Лихом засівають...
А що вродить? Побачите,
Які будуть жнива!

Схаменіть ся, недолюдки,
Діти юродиві!
Подивіть ся на рай тихий,
На свою Україну;
Полюбіте щирим серцем
Велику руїну!
Розкуйте ся, братайте ся,
У чужому краю
Не шукайте, не питайте
Того, що немає
І на небі, а не тільки
На чужому полі...
В своїй хаті — своя й правда,
І сила, і воля!

Нема на світі України,
Немає другого Дніпра;
А ви прете ся на чужину
Шукати доброго добра,
Добра сьвятого, волі, волі,
Братерства братнього... Найшли,
Несли, несли з чужого поля,
І в Україну принесли
Великих слів велику силу,
Та й більш нічого... Кричите,
Що Бог создав вас не на те,

Щоб ви неправді поклонялись;
А хилитесь, як і хилились,
І знову шкуру дерете
З братів незрячих, гречкосіїв,
І сонця правди дозрівать
В німецькі землі, у чужії,
Прете ся знову. Як-би взять
І всю мізерію з собою,
Дідами крадене добро,
Тоді б zostав ся сиротою
З сьвятими горами Дніпро!

Ох, як-би то сталось, щоб ви не вертались,
Щоб там і здихали, де ви поросли!
Не плакали б діти, мати б не ридала;
Не чули б у Бога вашої хули;
І сонце не гріло б смердячого гною
На чистій, широкій, та вольній землі;
І люде не знали б, що ви за орли,
І не покивали б на вас головою...

Схаменіть ся! будьте люде,
Бо лихо вам буде:
Розкують ся незабаром
Заковані люде;
Настане суд, заговорять
І Дніпро і гори,
І потече сто ріками
Кров у синє море
Дітей ваших; і не буде
Кому помагати:
Одцураєть-ся брат брата
І дитини мати;
І дим хмарою заступить
Сонце перед вами,
І на-віки прокленетесь
Своїми синами.
Умийте ся! образ божий
Багном не скверніте!
Не дуріте дітей ваших,
Що вони на сьвіті
На те тільки, щоб панувать;

Бо невчене око
Загляне їм в саму душу
Глибоко, глибоко...
Дознають ся небожата,
Чия на вас шкура,
Та й засудять, і премудрих
Немудрі одурять.

II.

Як-би ви вчились так, як треба,
То й мудрость би була своя;
А то залізете на небо:
»І ми — не ми, і я — не я!
І все те бачив, і все знаю:
Нема ні пекла ані раю,
Нема і Бога, тільки я,
Та куций Німець узловатий,
Та й більш нікого...«

— » Добре, братс!
Що-ж ти таке?«

»Нехай Німець
Скаже; я не знаю!«
Оттак-то ви навчаєтесь
У чужому краю!
Німець скаже: »Ви Моголи.«
— »Моголи, Моголи,
Золотого Тамерлана
Онучата голі!«
Німець скаже: »Ви славяне.«
— »Славяне, Славяне,
Славних прадідів великих
Правнуки погані!«
І Кольяра читаєте
З усієї сили,
І Шафарика і Ганку,
І в славянофіли
Так і претесь, і всі мови
Славянського люду,
Всі знаєте, а свої
Дасть-Біг! »Колись будем
І по своєму глаголать,

Як Німець покаже,
А до того й історію
Нам нашу розкаже.
Оттогді ми заходимось!»

Добре заходились
По німецькому показу,
Та й заговорили
Так, що й Німець не второпа,
Учитель великий,
А не то, щоб прості люде!
А гвалту! а крику!
»І гармонія, і сила,
Музика, та й годі!
А історія? Поема
Вольного народу!
Що ті Римляне убогі!
Чорт-зна що — не Брути!...
У нас Брути і Коклеси,
Славні незабуті!
У нас воля виростала,
Дніпром умивалась,
У голови гори клала,
Степом укривалась!»
Кровю вона умивалась,
А спала на купах,
На козацьких вольних трупах,
Окрадених трупах!...

Подивіть ся лишень добре,
Прочитайте знову
Тую славу, та читайте
Од слова до слова;
Не минайте ані титли,
Ніже тії коми;
Все розберіть, та й спитайте
Тогді себе: що ми?
Чиї сини? яких батьків?
Ким, за-що закуті?
Та й побачите, що ось-що
Ваші славні Брути:

Раби, підніжки, грязь Москви,
Варшавське сьміття ваші пани
Ясновельможні гетьмани!
Чого-ж ви чваните ся, ви,
Сини сердешної України?
Що добре ходите в ярмі,
Ще лучше, як батьки ходили?!
Не чваньтесь: з вас деруть ремінь,
А з їх бувало й лій топили! —
Може чванитесь, що братство
Віру заступило,
Що Синопом, Трапезунтом
Галушки варило?
Правда ваша: наїдались,
А вам тепер вадить,
А на Січи мудрий Німець
Картопельку садить;
А ви її купуєте
Й їсте на здорове,
Та славите Запороже.
А чиєю кровю
Отта земля напоєна,
Що картоплю родить,
Вам байдуже, аби добра
Була для городу!
А чванитесь, що ми Польщу
Колись завалили!
Правда ваша: Польща впала,
Та й вас роздавила.
Так-ось як кров свою лили
Батьки за Москву і Варшаву,
І вам, синам, передали
Свої кайдани, свою славу!

III.

Доборолась Україна
До самого краю:
Гірше Ляха свої діти
Її розпинають.
Так як пиво, праведную
Кров із ребер точать!

Просьвітили, бачиш, хочуть
Материні очи
Современними огнями,
Повести за віком,
За Німцями недоріку,
Сліпую каліку.
Добре! Ведіть, показуйте!
Нехай стара мати
Навчаєть-ся, як дітей тих
Нових доглядати!
Показуйте! За науку —
Не турбуйтеся — буде
Материна добра плата:
Розпадеться луда
На очах ваших неситих;
Побачите славу,
Живу славу дідів своїх
І батьків лукавих...

Учіте ся, брати мої!
Думайте, читайте,
І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь:
Бо хто матір забуває,
Того Бог карає,
Чужі люде цурають ся,
В хату не пускають,
Свої діти — мов чужії,
І не має злому
На всій землі безконечній
Веселого дому.

Я ридаю, як згадаю
Діла незабуті /
Дідів наших: тяжкі діла!
Як-би їх забути,
Я оддав би веселого
Віку половину!
Оттака-то наша слава,
Слава України!...
Оттак і ви прочитайте,
Щоб не сонним снились

Всі неправди, щоб розкрились..
Високі могили
Перед вашими очима,
Щоб ви розпитали
Мучеників: кого, коли
Й за-що розпинали?...

Обніміте ж, брати мої,
Найменшого брата, —
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати!
Благословіть дітей своїх .
Твердими руками,
І обмитих поцілуйте
Вольними устами!
І забудеться срамотня
Давня година,
І оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, невечерній,
Тихенько засяє...
Обніміть ся ж, брати мої,
Молю вас, благаю...

1845. 14.-XII.

Вюнища (у Полтавщині).

ЗАПОВІТ.

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій:
Щоб лани широкополі
І Дніпро і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий!

Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу, оттогді я

І лани і гори —
Все покину і долину
До самого Бога
Молити ся. А до того —
Я не знаю Бога!

Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте,
І вражою злою кровю
Волю окропіте!
І мене в семі великій,
В семі вольній новій,
Не забудьте помянути
Незлим тихим словом!

1845. 25.-XII.
Переяслав.

За байраком байрак,
А там степ та могила.
Із могили козак
Встає сивий, похилий.
Встає сам у-ночи,
Іде в степ, а йдучи
Співа, сумно співає:
— »Наносили землі,
Та й до дому пішли,
І ніхто не згадає.
Нас тут триста, як скло,
Товариства лягло,
І земля не приймає.
Як запродав гетьман
У ярмо християн,
Нас послав поганяти:
По своїй по землі
Свою кров розлили
І зарізали брата;
Крови брата впились,
І оттут полягли
У могилі заклятій.»
Та й замовк, зажуривсь

І на спис похиливсь,
Став на самій могилі;
На Дніпро позирав,
Тяжко плакав, ридав,
Сині хвилі голосили.
З-за Дніпра, із села
Луна гаєм гула,
Треті півні співали.
Провалив ся козак,
Стрепенув ся байрак,
А могила застогнала.

1847.

Петербург, у цитаделі.

Мені однаково, чи буду
Я жить в Україні, чи ні,
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині —
Однаковісенько мені!

В неволі виріс між чужими,
І, неоплаканий своїми,
В неволі плачучи умру,
І все з собою заберу,
Малого сліду не покину
На нашій славній Україні,
На нашій не-своїй землі.
І не помяне батько з сином,
Не скаже синові: »Молись,
Моли ся, сину! За Вкраїну
Його замучили колись.«

Мені однаково, чи буде
Той син молити ся, чи ні.
Та не однаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її окраденую збудять...
Ох, не однаково мені!

В неволі тяжко... хоча й волі,
Сказать по-правді, не було;
Та все-таки якомсь жилось —
Хоть на чужому, та на полі...
Тепер же злої тії долі
Як Бога ждати довелось.
І жду її, і виглядаю,
Дурний свій розум проклинаю,
Що дав ся дурням одурить,
В калюжі волю утопить.
Холоне серце, як згадаю,
Що не в Україні поховають,
Що не в Україні буду жити,
Людей і Господа хвалить.

1847.

Петербург, у цитаделі.

Чи ми ще зійдемо ся знову,
Чи вже на віки розійшлись,
І слово правди і любови
В степи, вертепи понесли?
Нехай і так! Не наша мати,
А довело ся поважати.
Те — воля Господа!... Годіть,
Смиріте ся, молітесь Богу
І згадуйте один другого.
Свою Україну любіть,
Любіть її!... Во время люте,
В останню, тяжкую мінуту
За неї Господа моліть!

1847.

Петербург, у цитаделі.

Не гріє сонце на чужині,
А дома надто вже пекло;
Мені не весело було
Й на нашій славній Україні:
Ніхто любив мене, витав,
І я хилив ся ні до кого,
Блукав собі, молив ся Богу,
Та люте панство проклинав,
І згадував літа лихії,
Погані, давнії літа.
Тоді повісили Христа,
Й тепер не втік би син Марії!
Нігде не весело мені,
Га мабуть весело й не буде
І на Україні, добрі люде!
Отже таки й на чужині
Хотіло ся б (та й то длятого,
Щоб не робили Москалі
Труни із дерева чужого),
Аби хоч крихотку землі
Із-за Дніпра мого сьвятого
Сьвятії вітри принесли...
Та й більш нічого! Так то, люде,
Хотіло ся б, та що й гадать!
На-що вже й Бога турбувать,
Коли по нашому не буде!

1847.

Орська кріпость.

— 0 —

СОН.

Гори мої високіі!
Не так і високі,
Як хороші, хорошії,
Блакитні з-далека —
З Переяслава старого,
З Виблої могили,
Ще старшої, мов ті хмари,
Що за Дніпром сіли.

Іду я тихою ходою,
Дивлюсь, аж он передо мною
Неначе дива виринають:
Із хмари тихо виступають
Обрив високий, гай, байрак;
Хатки біленькі виглядають,
Мов діти в білих сорочках
У піжмурки в яру гуляють;
А долі сивий наш козак
Дніпро з лугами виграває;
А он-де, он-де за Дніпром,
На пригорі, ніби капличка
Козацька церква невеличка
Стоїть з похиленим хрестом.

Давно стоїть, виглядає
Запорожця з Лугу,
З Дніпром своїм розмовляє,
Розважає тугу.
Оболонками старими,
Мов мертвець очима
Зеленими, позирає
На сьвіт з домовини.
Може чаєш оновленья?
Не жди тії слави!
Твої люде окрадені,
А панам лукавим
На-що здалась козацькая
Великая слава?

І Трахтемирів геть горою
Нечепурні свої хатки
Розкидав з долею лихою,
Мов п'яний старець торбинки.
А он старе Монастирище,
Колись козацьке село.
Чи те воно тогді було?
Та все пішло царям на грище:
І Запороже, і село,
І монастир сьвятий, скарбниця —
Все, все неситі рознесли,
А ви, ви гори, оддали!...
Бодай ніколи не дивить ся

На вас, проклятіі! Ні, ні!
Не ви прокляті, а гетьмани,
Усобники, Ляхи погані...

Простіть, високіі, мені,
Високіі і голубіі,
Найкрасчі в сьвітї, найсвятиі!
Простіть! Я Богу помолюсь...
Я так її, я так люблю
Мою Україну убогу,
Що прокляню сьвятого Бога,
За неї душу погублю!

Над Трахтемировим високо
На кручі, ніби сирота
Прийшла топити ся в глибокім,
В Дніпрі широкому, оттак
Стоїть одним-одна хатина.
З хатини видно Україну
І всю Гетьманщину кругом.
Під хатою дідусь сивенький
Сидить, а сонечко низенько
Уже спустилось над Дніпром.
Сидить, і дивить ся, і дума,
А сльози капають. „Гай-гай!”
Старий промовив: „Недоуми!
Занапали божий рай!
Гетьманщина!...” І думнеє
Чоло похмарніло:
Мабуть щось тяжке, тяжкеє
Вимовить хотілось,
Та не вимовив...

„Блукав я по сьвіту чимало,
Носив і свиту і жупан.
На-що вже лихо за Уралом
Оттим Киргізам!... Отже й там,
Йй-же Богу, лучше жити,
Ніж нам на Україні!
А може тим, що Киргізи
Ще не христіяне?...
Наробив Ти, Христе, лиха,

А переіначив
Людей божих? Котили ся
І наші козачі
Дурні голови за правду,
За віру Христову,
Упивались і чужої
І своєї крові:
А получшали? Ба, де то!
Ще гіршими стали!
Без ножа і авто-да-фе
Людей закували,
Та й мордують... Ой, ой, пани,
Пани христіяне!"

Затих мій сивий, битий тугою,
Поник старою буй-головою.
Вечірнє сонце гай золотило,
Дніпро і поле золотом крило;
Собор Мазепин сяє-біліє,
Батька Богдана могила мріє; ;
Київським шляхом верби похилі
Требратні давні могили вкрили;
З Трубайлом Альта між осокою
Зійшлись з'єднались, мов брат з сестрою.
І все те, все те радує очи,
А серце плаче, глянуть не хоче!

Попрощалось ясне сонце
З чорною землею,
Виступає круглий місяць
З сестрою зорею,
Виступають із-за хмари,
Хмари звеселили.
А старий мій подивив ся,
Сльози покотились:
„Молюсь Тобі, Боже милий,
Господи великий,
Що не дав мені загинуть,
Небесний владико!
Що дав мені добру силу
Пересилить горе,
І привів мене, старого,
На сі сьвяті гори

Одинокий вік дожити,
Тебе возхвалити,
І Твоєю красотою
Серце веселити,
І поховать побитеє
Гріхами людськими,
На горах отсих високих,
І вітатъ над ними!"

Утер сльози нехолодні,
Хоч не молодії,
І згадував літа свої,
Давнії, благії:

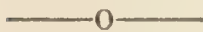
Де, як, коли і що робилось,
Було що справді, а що снилось,
Які моря перепливав;
І темний гайок зелененький,
І чорнобривка молоденька,
І місяць з зорями сіяв,
І соловейко на калині
То затихав, то щебетав,
Сьвятого Бога вихваляв.
І все то, все то в Україні!
І усьміхнув ся сивий дід:
Бо може — нігде правди діть —
Було таке, що й женихались;
Покинула самого жить,
В хатині віку доживати.
Старий мій знову зажурився;
Ходив довгенько коло хати,
А потім Богу помоливсь,
Пішов у хату ночувати,
А місяць хмарою повивсь.

Оттакий-то на чужині
Сон мені приснив ся!
Ніби знову я на волю,
На сьвіт народив ся.
Дай же, Боже, коли-небудь,
Хоч на старість, стати
На тих горах окрадених,
У маленькій хаті;

Хоча серце замучене,
Поточене горем,
Принести і положити
На Дніпрових горах!

1847.

Орська кріпость.

ЛЯХАМ.

(Бр. Залеському..)

Ще як були ми козаками,
А унії не чуть було,
Оттам-то весело жилось:
Братались з вольними Ляхами,
Пишались вольними степами;
В садах кохали ся цвіли,
Неначе лілії, дівчата;
Пишала ся синами мати,
Синами вольними. Росли,
Росли сини і веселили
Старії скорбнії літа.
Аж поки іменем Христа
Прийшли ксьондзи і запалили
Наш тихий рай, і розлили
Широке море сліз і крові,
А сиріт іменем Христовим
Замордували, розпяли.

Поникли голови козачі,
Неначе стоптана трава;
Україна плаче, стогне-плаче,
За головою голова
До долу пада. Кат лютує,
А ксьондз скаженим язиком
Кричить: Те Deum! Allelujah!

Оттак-то, Ляше, друже, брате,
Неситії ксьондзи, магнати
Нас порізнили, розвели,
А ми б і досі так жили!

Подай же руку козакови,
І серце чистее подай!
І знову іменем Христовим
Воз'обновим наш тихий рай!

1847.

Орська кріпость.

— 0 —

ЧЕРНЕЦЬ.

(П. А. Кулішу.)

У Київі на Подолі
Було колись, і ніколи
Не вернеть - ся, що діялось,
Не вернеть-ся сподіване,
Не вернеть-ся... А я, брате,
Таки буду сподіватись,
Таки буду виглядати,
Серцю жалю завдавати.

У Київі на Подолі
Братерська наша воля,
Без холопа і без пана,
Сама собі у жупані,
Розвернула ся весела,
Оksamитом шляхи стеле,
І єдвабом застилає,
І нікому не звертає.

У Київі на Подолі
Козаки гуляють:
Як ту воду, відром-цебром
Вино розливають;
Льохи, шинки з шинкарками,
З винами, медами
Закупили Запорожці
Та й тнуть коряками!
А музика реве, грає,
Людей звеселяє;
А із Братства те бурсацтво
Мовчки виглядає:
Нема голій школі волі,
А то б догодила!..

Кого-ж то там з музиками
Люде обступили?

В червоних штанях оксамитних
Матнею улицю мете —
Іде козак. Ох літа, літа!
Що ви творите? На то те-ж
Старий ударив в закаблуки,
Аж встала курява. Оттак!
Та ще й приспівує козак:
„По дорозі рак, рак,
Нехай буде так, так!
Як-би таки молодиці
Посіяти мак, мак!
Дам лиха закаблукам,
Закаблукам лиха дам,
Достанеть-ся й передам!
А вже-ж тії закаблуки
Набрали ся лиха, муки.
Дам лиха закаблукам,
Дам лиха закаблам,
Достанеть-ся й передам!”

Аж до Межигорського Спаса
Потанцював сивий,
А за ним і товариство
І ввесь сьвятий Київ,
Дотанцював аж до брами,
Крикнув: „Пугу, пугу!
Привітайте, сьвяті ченці,
Товариша з Лугу!”
Сьвята брама одчинилась,
Козака впустили;
І знов брама зачинилась,
На вік зачинилась
Козакові.

Хто-ж сей сивий
Попрощав ся з сьвітом?
Семен Палій Запорожець,
Лихом недобитий.
Ой високо сонце сходить,
Низенько заходить;

В довгій рясї по келїї
Старий чернець ходить.
Іде чернець у Вишгород
На Київ дивитись,
Та посидїть на пригорї,
Та хоч пожуритись.
Іде чернець Дзвонкову
У яр воду пити,
Та згадує, як то тяжко
Було в сьвітї жити!
Іде чернець у келїю
Між стїни нїмїї,
Та згадує лїта свої,
Лїта молодїї;
Бере письмо сьвяте в руки,
Голосно читає,
А думкою старий чернець
Далеко лїтає...

І тихнуть божїї слова,
І в келїї, неначе в Сїчи,
Братерство славне ожива,
А сивий гетьман, мов сова,
Чечцевї зазирає в вічи.
Музика... танцї... і Бердичів...
Кайдани брязкають... Москва...
Бори, снїги і... Єнісей...
І покотились із очей
На рясу сльози.

„Бий поклони
І плоть старечу усмирйай,
Сьвяте писанїє читай!
Читай, читай та слухай дзвона,
А серцеві не потурай!
Воно тебе в Сїбір водило,
Воно тебе весь вїк дурило;
Приспи ж його, і занехай
Свою Борзну і Хвастовщину:
Загине все, ти сам загинеш,
І не згадають — щоб ти знав...”

І старець тяжко заридав,
Читать писаніє покинув,
Ходив по келії, ходив,
А потім сів і зажурился:
„Длячого-ж я на сьвіт родив ся?
Свою Україну любив?”

До утрені завив з дзвіниці
Великий дзвін; чернець мій встав,
Надів клобук, взяв патерицю,
Перехрестив ся, чотки взяв,
І за Україну молить ся
Палій чернець пошкандибав.

1847.

Орська кріпость.

— 0 —

ХУСТИНА.

У неділю не гуляла,
Та на шовки заробляла.
Та хустину вишивала,
Вишиваючи співала:
”Хустиночко мережана,
Вишиваная!
Вигаптую, подарую,
А він мене поцілує...
Хустино моя
Мальованая!
А я косу розплітаю,
З дружиною похожаю...
Доленько моя,
Матінко моя!
Здивують ся в-ранці люде,
Що в сироти хустка буде,
Мережаная,
Мальованая.»

Оттак вона вишивала,
У віконце поглядала:
Чи не ревуть круторогі?
Чи не йде чумак з дороги?

Іде чумак зза Лиману
З чужим добром, безталанний,
Чужі воли поганяє,
Поганяючи співає:

”Доле моя доле!
Чом ти не така,
Як доля чужая?
Чи я пю-гуляю?
Чи сили не маю?
Чи до тебе доріженьки
У степі не знаю?
Чи до тебе свої дари
Я не посилаю?
Є у мене дари:
Очи мої карі;

Молодую мою силу
Богачі купили;
Може й дівчину без мене
З іншим заручили...
Навчи ж мене, моя доле,
Гуляти навчи!»

Та й заплакав сіромаха,
Степом ідучи...

Ой заплакав сивий пугач
В степу на могилі;
Зажурились чумаченьки,
Тяжко зажурились:
»Благослови, отамане,
Коло села стати,
Та понесем товариша
В село причащати!»

Сповідали, причащали,
Ворожки питали,
Не допомгло!... З несціленим
В дорогу рушали.
Чи то праця задавила
Молодую силу?
Чи то нудьга невсипуща
Його з ніг звалила?

Чи то люди поробили
Йому молодому,
Що привезли його з Дону
На возі до дому?
Благав Бога, щоб дівчину,
Хоч село побачить;
Не доблагав!... Поховали,
Ніхто й не заплаче...
Поставили громадою
Хрест над сиротою,
Та й розійшлись. Як билина,
Як лист за водою,
Пішов козак з сього сьвіта,
Все забрав з собою...

А де-ж тая мальована,
Шитая хустина?
А де-ж тая веселая
Дівчина-дитина?
На новому хресті хустку
Вітер розвіває,
А дівчина у черницях
Косу розплітає...

1841, 13-XI.

Петербург.

— 0 —

Ой гляну я, подивлю ся
На той степ, на поле;
Чи не дасть Бог милосердний
Хоч на старість волі?
Пішов би я в Україну,
Пішов би до дому:
Там би мене привітали,
Зраділи б старому;
Там би я спочив хоч мало,
Моливши ся Богу;
Там би я — та шкода й гадки:
Не буде нічого!
Як же його у неволі
Жити без надії?
Навчіть мене, люде добрі,
А то одурію!

1848.

І виріс я на чужині
І сивію в чужому краї;
То садинок мені
Здається, красшого немає
Нічого в Бога, як Дніпро
Та наша слава Україна.
Аж бачу, там тільки добро,
Де нас нема. В лиху годину,
Якось недавно довелось
Мені заїхати в Україну,
У те найкрасчєє село,
У те, де мати повивала
Мене малого, і вночі
На свічку Богу заробляла;
Поклони тяжкії бючи,
Пречистій ставила, молила,
Щоб доля добра любила
Її дитину... Добре, мамо,
Що ти за-раня спати лягла,
А то б ти Бога прокляла
За мій талан.

Аж страх погано
У тім хорошому селі:
Чорнійше чорної землі
Блукають люде; повсихали
Сади зелені; погнили
Біленькі хати, повалялись;
Стави буряном поросли.
Село неначе погоріло,
Неначе люде подуріли,
Німі на панщину ідуть
І діточок своїх ведуть!
І я, заплакавши, назад
Поїхав знову на чужину.

І не в однім оттім селі,
А скрізь на славіній Україні
Людей у ярма запрягли
Пани лукаві. Гинуть, гинуть
У ярмах лицарські сини.
А препоганії пани

Жидам, братам своїм хорошим,
Остатні продають штани...

Погано дуже, страх погано
В отсій пустині пропадуть;
А ще поганьше на Україні
Дивитись, плакати і мовчати.

А як не бачиш того лиха,
То скрізь здаєть-ся любо, тихо
І на Україні добро.

Між горами старий Дніпро,
Неначе в молоці дитина,
Красуєть-ся, любуєть-ся
На всю Україну;
А по-над ним зеленіють
Широкії села;
А у селах у веселих
І люде веселі.
Воно б може так і сталось,
Як-би не осталось
Сліду панського в Україні!...

1848.

Кос-Арал.

— 0 —

ШВАЧКА.

„Ой не петь-ся горілочка,
Не пють ся й меди;
Не будете шинкувати,
Прокляті жиди!
Ой не петь-ся теє пиво,
А я буду пити!
Не дам же я вражим Ляхам
В Україні жити.
Ходім, батьки отамани,
У Хвастов в неділю,
Та надінем вражим Ляхам
Кошуленьку білу;
Ні, не білу, а червону...
Ходім, погуляєм,
Та в пригоді свого батька
Старого згадаєм,

Полковника хвастовського,
Славно́го Семе́на.
Ходім, братя! не згинете,
Хлопці, коло мене.”

В Перепяті гайдамаки
Нишком ночували;
До схід сонця у Хвастові
Хлопята гуляли.
Прийди з того Межигоря,
Наш славний Палію;
Подиви ся, що той Швачка
У Хвастові діє.
Добре діє!... У Хвастові,
У славному місті,
Покотилось Ляхів, жидів
Не сто і не двісті,
А тисячі; а майдани
Кровю червоніли,
А оранди з костьолами,
Мов свічки, згоріли.
В самім замку невеличку
Церковку сьвятую
Не спалено. Оттам Швачка
Співа: „аллилуя!”
Хвалить Господа, веселий,
І каже сідлати
Коня свого вороного:
Має погуляти
У Бихові, славному місті,
З Левченком у-купі,
Потоптати жидівського
І шляхетського трупу.

1847.
Кос-Арал.

— 0 —

Ой не пють ся пива, меди,
Не петь-ся вода,
Прилучилась з чумаченьком
У степу біда:

Воли його коло воза
Пону́о стоять...

Заболіла головонька,
Заболів живіт,
Упав чумац коло воза,
Упав та й лежить.

Із Одеси преславної
Завезли чуму;
Покинули товариша,
Горенько йому!

Воли його коло воза
Понуро стоять;
А із степу гайворони
До його летять.

„Ой не клюйте, гайворони,
Чумацького трупу:
Наклювавшись, подохнете
Коло мене в-купі.

Ой полетіть, гайворони,
Мої сизокрилі,
До батечка, та скажіте,
Щоб службу служили,

Та за мою грішну душу
Псалтир прочитали,
А дівчині молоденькій
Скажіть, щоб не ждала!”

1848.
Кос-Арал.

— 0 —

У тієї Катерини
Хата на помості;
Із славного Запорожа
Наїхали гості:
Один Семен Босий,
Другий Іван Голий,
Третій славний вдовиченко
Іван Ярошенко.

— З'їздили ми Польщу
І всю Україну,
А не бачили такої,
Як се Катерина. —
Один каже: „Брате!
Як-би я багатий,
То оддав би все золото
Отсій Катерині
За одну годину.”
Другий каже: „Друже!
Як-би я був дужий,
То оддав би я всю силу
За одну годину
Отсій Катерині.”
Третій каже: „Діти!
Нема того в світі,
Чого б мені не зробити
Для сієї Катерини
За одну годину.”

Катерина задумалась
І третьому каже:
„Єсть у мене брат єдиний,
У неволі вражій,
У Криму десь пропадає.
Хто його достане,
То той мені, Запорожці,
Дружиною стане!”

Разом повставали,
Коней посїдлали,
Поїхали визволяти
Катриного брата.
Один утопив ся
У Дніпровім гірлі;
Другого в Козлові
На кіл посадили;
Третій, Іван Ярошенко,
Славний вдовиченко,
З лютої неволі,
Із Бакчисараю,
Брата визволяє.

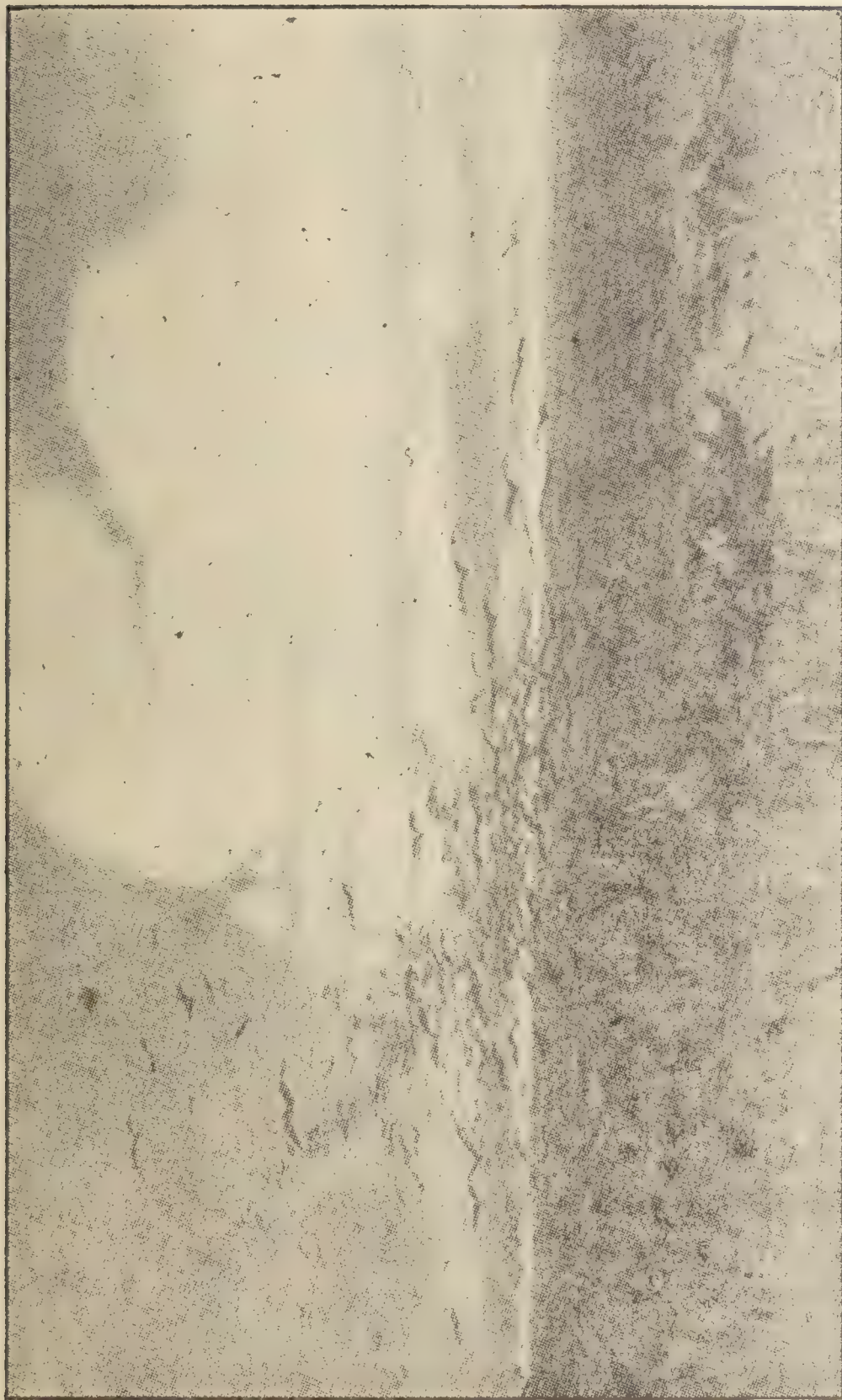
Заскрипіли рано двері
У великій хаті.
„Вставай, вставай, Катерино,
Брата зустрічати!”
Катерина подивилась,
Та й заголосила:
— Се не брат мій, се мій милий!
Я тебе дурила.
„Одурила!” і Катрина
До-долу скотилась
Головонька. „Ходім, брате,
З поганої хати!”
Поїхали Запорожці
Вітер доганяти.

Катерину чорнобриву
В полі поховали,
А славнії Запорожці
В степу побратались.

1848.
Кос-Арал.

— 0 —

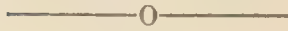
Ой чого ти почорніло,
Зеленеє поле?
— Почорніло я од крові
За вольную волю.
Круг містечка Берестечка,
На чотири милі,
Мене славнії Запорожці
Своїм трупом вкрили.
Та ще мене гайворони
Укрили з півночі,
Клюють очи козацькії,
А трупу не хочуть.
Почорніло я, зелене,
Та за вашу волю.
Я знов буду зеленіти,
А ви вже ніколи
Не вернете ся на волю,

Ой чого ти почорніло,
Зеленее поле?...

Будете орати
Мене з-тиха, та орючи
Долю проклинати...

1848.
Кос-Арал.

У неділеньку у сьвятую,
У досьвітнюю годину,
У славному, преславному
Місті, в Чигирині,
Задзвонили в усі дзвони,
З гармати стріляли,
Превелебную громаду
До-купи скликали.

З сьвятими корогвами,
Та з пречестними образами
Народ з попами
З усіх церков на гору йде,
Мов та божа пчола гуде.
З монастиря сьвятого
У золоті, аж сяє,
Сам архимандрит вихожає,
Акафист читає,
Поклони покладає.

Поважно та тихо,
У раннюю пору,
На високу гору
Сходились полковники.
І військо, як море,
З знаменами, з бунчуками
З лугу виступало,
Та на трубах вигравало,
І на горі разом стало.

Замовкли гармати,
Онїміли дзвони,
І громада покладає
Земнії поклони.

Молебствіє архимандрит
Сам на горі править,
Сьвятого Бога просить, хвалить
Щоб дав їм мудрости дознати,
Гетьмана доброго обрати.
І одногласне, одностайне
Громада вибрала гетьмана,
Преславного Лободу Йвана,
Лицаря старого,
Брата військового.

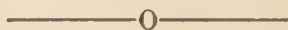
У труби затрубили,
У дзвони задзвонили,
Вдарили з гармати,
Знаменами, бунчуками
Гетьмана укрили.
Гетьман старий ридає,
До Бога руки здіймає,
Три поклони покладає
Великій громаді
І, мов дзвоном дзвонить,
Говорить:

— „Спасибі вам, панове молодці,
Преславнії Запорожці,
За честь, за славу, за повагу,
Що ви мені учинили!
А ще б красче ви зробили,
Як-би замість старого
Та обрали молодого
Завзятого молодця,
Преславного Запорожця
Павла Кравченка Наливайка.
Я стар чоловік, не здужаю встати,
Буду йому пораду давати,
По-батьківськи научати,
Як на Ляха стати.
Тепер прелютая година
На нашій славній Україні:
Не мені вас, братця,
На Ляха водити,
Не мені тепер, старому,
Булаву носити.

Нехай носить Наливайко
Козакам на славу,
Щоб лякались вражі Ляхи
У своїй Варшаві!”

Громада чмелем загула,
У дзвони задзвонили,
Гармата заревла,
І бунчуками вкрили
Преславного Запорожця
Павла Кравченка Наливайка.

1848.
Кос-Арал.

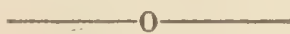
Не хочу я женити ся,
Не хочу я братисьь,
Не хочу я у запічку
Дітей годувати.
Не хочу я, моя мати,
За плугом ходити,
Оксамитові жупани
На рилі носити.
А піду я одружу ся
З моїм вірним другом,
З славним батьком запорожським
Та з Великим Лугом.
На Хортиці у матери
Буду добре жити,
У оксамиті ходити,
Меди, вина пити!”

Пішов козак нерозумний
Слави добувати,
Остала ся сиротою
Старенькая мати.
Ой згадала в неділеньку,
Сідаючи їсти:
„Нема мого сина Йвана,
І немає вісти!”

Не через два, не три літа,
Не через чотири
Вернув ся наш Запорожець,
Як та хиря-хиря,
Обідраний, облатаний,
Калікою в хату.
Отсе тобі Запороже
І сердешна мати!
Нема кому привітати,
Ні з ким пожуритись:
Треба було б молодому,
Треба б одружитись.
Минули ся молодії
Веселії літа;
Немає з ким остилого
Серденька нагріти,
Нема кому зострінути,
Затопити хату,
Нема кому води тії
Каліці подати!

1848.

Кос-Арал.

Заступила чорна хмара
Та білу хмару:
Виступили з-за Лиману
З Турками Татари;
Із Полісься шляхта лізе;
А гетьман попович
Із-за Дніпра намирає,
Дурний Самойлович
З Ромоданом: мов та галич,
Вкрили Україну
Та й клюють елико-мога.
А ти, Чигирине!
А ти, старий Дорошенку,
Запорожський брате!
Нездужаєш, чи боїш ся
На ворога стати?
— „Не боюсь я, отамани,
Та жаль України!”

І заплакав Дорошенко,
Як тая дитина:
— „Не розсиплем вражу силу,
Не встану я знову!
Возьміть мої гетьманські
Клейноди, панове,
Та однесіть Москалеві:
Нехай Москва знає,
Що гетьмана Дорошенка
На сьвітї немає.
А я, брати Запорожці,
Возьму собі рясу,
Та піду поклони бити
В Межигор до Спаса.”

Задзвонили в усі дзвони,
Гармата грімала;
У дві лави Задніпрянці
З Москалями стали,
Аж на милю. Між лавами
Понесли клейноди.
Годі тобі, Петре, пити
Із Тясмина воду!
Положили ті клейноди
Попенкові в ноги:
Іди, Петре, в Межигоре
Молити ся Богу!
Не пустили Дорошенка,
У рясї пізнали,
Закували у кайдани,
В Сосницю послали;
А з Сосниці в Ярополче
Віку доживати.
Оттак тобі довело ся,
Запорожський брате!
Виглянуло над Чигрином
Сонце із-за хмари:
Потягли в свої улуси
З Турками Татари.
А Ляхи з своїм Чарнецьким,
З поганим Степаном,
Запалили церкву божу,
І кости Богдана

Й Тимошеві в Суботові
Гарненько спалили,
Та й пішли собі у Польщу,
Мов добре зробили.
А Москалі з Ромоданом
В неділеньку рано
Пішли собі з поповичем
Шляхом-Ромоданом.

Мов орел той приборканий,
Без крил та без волі,
Знеміг славний Дорошенко,
Сидячи в неволі,
Та й умер з нудьги. Остило
Волочить кайдани!
І забули в Україні
Славногo гетьмана.

Тільки ти, сьвятий Ростовський,
Згадав у темниці .
Свого друга великого,
І звелів капицю
Над гетьманом змурувати
І Богу молитись
За гетьмана, панахиду
За Петра служити.
І досі ще, що рік божий,
Як день той настане,
Ідуть править панахиду
Над нашим гетьманом.

1848.

Кос-Арал.

— 0 —

Заросли шляхи тернами
На тую Вкраїну:
Мабуть я її на віки,
На віки покинув.
Мабуть мені не вернутись.
Ніколи до дому,
Мабуть мені доведеться

Читати самому
Отсі думи... Боже милий,
Тяжко мені жити!
Маю серце широкее,
Ні з ким поділити.

Не дав-еси мені долі,
Молодої долі;
Не давав-еси ніколи,
Ніколи, ніколи!
Не дав серця молодого
З тим серцем дівочим
Поєднати. Минули ся
Мої дні і ночі
Без радості, молодії,
Так собі минули
На чужині! Не найшло ся
З ким серцем ділитись,
А тепер не маю навіть
З ким поговорити.

Тяжко мені, Боже милий,
Носити самому
Отсі думи і не ділить
Ні з ким, і нікому
Не сказать сьвятого слова,
І душу убогу
Не радовать, і не корить
Чоловіка злого,
І умерти... О Господи!
Дай мені хоч глянуть
На народ оттой убитий,
На тую Україну.

1849.
Кос-Арал.

Лічу в неволі дні і ночі
І лік забуваю!
О Господи! як то тяжко
Тії дні минають!
А літа пливуть за ними,

Пливуть собі з-тиха,
Забирають за собою
І добро і лихо;
Забирають, не вертають
Ніколи нічого...
І не благай, бо пропаде
Молива за Богом.

Каламутними болотами
Між бурянами, за годами
Три годи сумно протекли;
Багато де-чого взяли
З моєї темної комори,
І в море нишком однесли;
І нишком проковтнуло море
Моє не злато-серебро —
Мої літа, моє добро,
Мою нудьгу, мої печали,
Тії незримії скрижали,
Незримим писані пером...

І четвертий рік минає
Тихенько, поволи,
І четверту починаю
Книжечку в неволи
Мережати. Змережаю
Кровю та сльозами
Моє горе на чужині:
Бо горе словами
Не розкажуть-ся нікому
Ніколи, ніколи,
Нігде на сьвітї! Нема слов
В далекій неволи!
Немає слов, немає сльоз,
Немає нічого;
Нема навіть кругом тебе
Великого Бога.
Нема на що подивитись,
З ким поговорити!
Жить не хочеть-ся на сьвітї,
А сам мусиш жити!

Мушу, мушу, а длячого?
Щоб не губить душу?...
Не варт вона того жалю!
Ось длячого мушу
Жить на сьвіті, волочити
В неволі кайдани:
Може ще я подивлю ся
На мою Україну...
Може ще я поділю ся
Словами - сльозами
З дібровами зеленими,
З темними лугами;
Бо немає в мене роду
На всій Україні,
Та все-таки не ті люде,
Що на сій чужині.
Гуляв би я по-над Дніпром
По веселих селах,
Та співав би свої думи
Тихі невеселі.
Дай дожити подивитись,
О Боже мій милий,
На лани тії зелені
І тії могили!
А не даси, то донеси
На мою Вкраїну
Мої сльози; бо я, Боже,
Я за неї гину!
Може мені на чужині
Лежать легше буде,
Як іногді в Україні
Згадувати будуть.
Донеси ж, мій Боже милий,
Або хоч надію
Пошли в душу! Бо нічого,
Нічого не вдію
Убогою головою;
Бо серце холоне,
Як подумаю, що може
Мене похоронять
На чужині, і сі думи
Зо мною сховають,

І мене на Україні
Ніхто не згадає!

А може, тихо за літами,
Мої мережані сльозами
І долетять коли небудь
На Україну, і падуть,
Неначе роси над землею,
На щире серце молодеє,
Сльозами тихо упадуть.
І покиває головою
І буде плакати зо мною
І може, Господи, мене
В своїй молитві помяне!

Нехай, як буде, так і буде!
Чи то плисти, чи то брести!
Хоч доведеться розп'ястись,
А я таки мережать буду
Тихенько білії листи.

1850.
Оренбург.

Буває, в неволі іногді згадаю
Своє стародавнє; шукаю, шукаю,
Щоб чим похвалитись, що й я таки жив,
Що й я таки Бога колись-то хвалив;
Шукаю, шукаю... Господи б, хотілось
Згадать хоч що-небудь! Та отсе й наткнувсь
На таке погане, що так і заснув,
Богу не молившись. От мені приснилось
(Свинєю заснувши, звичайне такий
І сон приверзеться), ніби край могили
Пасу я ягнята, а я ще малий.
Дивлюся: могила ніби розвернулася,
А з неї виходить неначе козак,
Уже й сивоусий собі неборак,
Та і йде до мене... Я собі звернулось,
Щеня мов під тином, звичайне мале,

То й перелякалось. От мене бере.
Неначе на руки, та несе в могилу;
А чорна могила ще гірше розкрилась.
Дивлю ся — в могилі усе козаки:
Який безголовий, який без руки,
А хто по коліна неначе одтятий:
Лежать собі хлопці, мов у теплій хаті.

— „Диви ся, дитино, отсе козаки!”
Ніби мені каже: „На всій Україні
Високі могили; диви ся, дитино,
Усі ті могили — усі оттакі:
Начинені нашим благородним трупом,
Начинені туго. Отсе воля спить.
Лягла вона славно, лягла вона в-купі
З нами козаками. Бачиш, як лежить!
Неначе сповита... Тут пана немає:
Усі ми однако на волі жили,
Усі ми однако за волю лягли,
Усі ми і встанем, — та Бог його знає
Коли-то те буде. Диви ся ж, дитино,
Та добре диви ся! А я розкажу,
За-що Україна наша стала гинуть,
За-що й я між ними в могилі лежу.
Ти ж людям розкажеш, як виростеш, сину
Слухай же дитино!...”

А потім ягнята
Приснились у житі; лановий біжить
Та бе мене добре і ніби, проклятий,
Свитину здирає... І досі болить,
Як сон той згадаю! А як нагадаю
Козака в могилі, то й досі не знаю,
Чи то було справді, чи то було так —
Мара яка-небудь. Мені той козак
Розказував ось що:

Не знаю, як тепер Ляхи живуть
З своїми вольними братами;
А ми братали ся з Ляхами,
Аж поки третій Сигизмунд
З проклятими його ксьондзами

Не роз'єднали нас. Оттак
Те лихо діяло ся з нами.

Во імя Господа Христа
І Матери Його сьвятої
Ляхи прийшли на нас войною.
Сьвятії божії міста
Ксьондзи скажені осквернили.
Земля козака зайнялась,
І кровю, сину, полилась,
І за могилою могила,
Неначе гори, поросли
На нашій, синочку, землі.

Я жив на хуторі — —

Я стар був, немощен. Послав
З табун я коней до обозу,
Гармату, гаківниць два вози,
Пшона, пшениці, що придбав;
Я всю мізерію оддав
Моїй Україні небозі
І тріох синів своїх. Нехай,
Я думав грішний перед Богом,
Нехай хоть часточка убога
За мене піде, за наш край,
За церков божую, за люди,
А я молитись в хаті буду.
Бо вже не здужав, сину, встать,
Руки на ворога піднять.

Зо мною, слухай же, остались
Данило, чура мій, та я,
Та Пріся, донечка моя.
Воно ще тільки виростало,
Ще тільки-тільки наливалось,
Мов та черешенька. За гріх,
За тяжкий мабуть гріх, великий,
Не дав мені сьвятий Владика
Очей нарадувать старих
Моїм дитятком.

Не ходили
Ксьондзи по селах, а возили
На людях їх з села в село.
Такее-то у нас було!
Якось їх, клятих, і до мене
В-ночи на хутір занесло;
А з ними челядь їх скажена,
Та ще драгуни. Дай мені
Хоч коли-небудь, Боже милий,
На сьвіт Твій виглянуть з могили —
Спражу всю шляхту на огні!
Вони, вони — не бій ся, сину —
Вони, ксьондзи, мою дитину
З собою в хату завели,
Замкнулись п'яні, я бачив;
А челядь п'яна полягала
У клуні на соломі спать,
Драгуни теж. А ми з Данилом
Соломи в сїни наносили,
А клуню просто запалили.
Не встануть, прокляті, опять
Дітей козачих мордувать!
Усі до одного згоріли.
І Пріся бідная моя
Згоріла з клятими. А я
На пожарищі хрест з Данилом
Поставили, та помолились,
Заплакали, та й потягли,
На коней сївши, до обозу.
Синів всіх трійох моїх найшли,
Та в добрий час і полягли
Оттут у-купі...
.
А як ми бились, умирали!
За-що ми голови складали

В отсі могили? Будеш жить,
То може й знати-меш, небоже!
Бо слава здорово кричить
За наші голови. А може
І про могили, і про нас
З старцями божими по селах
Правдива дума, невесела
Між людьми ходить...

1850.
Оренбург.

Ілюстрована Шевченківська бібліотека.

1. Причинна. З 2 малюнками і портретом.	14. Москалева кривниця. З 1 малюнком і портр.
2. Катерина. З 3 малюнками і портретом.	15. Варнак. З 1 малюнком і портретом.
3. Тополя. З 1 малюнком і портретом.	16. Титарівна. З 1 малюнком і портретом.
4. Гайдамаки. З 15 малюнками і портретом.	17. Марина. З 1 малюнком і портретом.
5. Черниця Маряна. З 1 малюнком і портретом.	18. Сотник. З 1 малюнком і портретом.
6. Утоплена. З 1 малюнком і портретом.	19. Петрусь. З 1 малюнком і портретом.
7. Гамалія. З 1 малюнком і портретом.	20. Тарасова ніч. — Іван Підкова. — Перебендя. З 2 малюнк. і портрет.
8. Сова. З 1 малюнком і портретом.	21. Русалка. — Як би тобі довелося. З 2 малюнками і портретом.
9. Єретик або Іван Гус. З 1 малюнком і портр.	22. Назар Стодоля. З 2 малюнками і портретом.
10. Невольник. З 2 малюнками і портретом.	23. Збірник дрібних віршів. З 7 малюнками і портр.
11. Наймичка. З 2 малюнками і портретом.	24. Збірник дрібних віршів про Україну та козацтво. З 4 малюнками і портретом.
12. Відьма. З 1 малюнком і портретом.	За всі разом..... \$1.50.
13. Княжна. З 1 малюнком і портретом.	

Кожий свідомий Українець повинен знати ІСТОРІЮ СВОГО КРАЮ.

Видавництво »Канад. Фармера« в порозуміню з Руською Книгарнею у Вінніпеґу передрукувало старокрасне видане Проф. М. Грушевського

ІЛЮСТРОВАНУ ІСТОРІЮ УКРАЇНИ

в комплекті. Історія є популярна і зрозуміла для кожного. В старім краю випродано два видання, тепер вже час щоби по 4-ох літах появил ся третій наклад. Є се величезна книга, має 516 сторіц, 416 образків. — Ціна \$3.00.

Замовлення висилайте на адресу:

Ruska Knyharnia

848-850 Main St.

Winnipeg, Man.